

Angol nyelvű Juhász Gyula-antológia Amerikából

A magyar líra, és különösen a modern magyar líra, az utóbbi két évtizedben nagy számú, magas színvonalú és jelentős fordításban került a külföldi olvasók elé. Éspedig nemcsak a nagy nyugati és keleti nyelveken, hanem szomszédainknál is. Bár a szerkesztők és fordítók egyéni ízlése, és nemegyszer barátsága, erősen érvényesült ezeknél a kiadásoknál, nem mindig az élő költők juthatnak csak idegen szóhoz. Különös jelenség, hogy a nagy Nyugat-generáció, Adyt kivéve, még mindig nincs megfelelően és kielégítően angolra fordítva az eddig megjelent antológiákban. Létezik ugyan kéziratban egy ezer oldal körüli magyar lírai antológia, a Gara-féle párdarabja, de ez az ezeroldali kézirat még csak egy százoldali szemelvénnel kerülhetett kedvcsinálásra az érdeklődők kezébe. Meglepő, hogy a Corvinánál megjelent és címében modern magyar költészet gyűjteménye a nyugatosok közül csak Füst Milánt közli. Így a Nyugat második és harmadik generációjának keresztelt költők, de főképp az utóbbiak és még a náluk is fiatalabbak, jobban hozzáférhetők a nagy idegen nyelveken, mint az Ady-nemzedék. Szerencsére a magyar irodalomnak, éspedig nemcsak az élőkének, hanem a klasszikusoknak is, lehet mondani, a földkerekség legkülönbözőbb pontjain megvan a számontartó, sőt, számonkérő közönsége. De a nagy államok egyetemeinek most már van olyan magyarul értő, magyarul olvasó, sőt magyarból fordító szakértői, legtöbbször professzori gárdája, amely a hazai monopóliumok nemegyszer önkényes válogatását ki tudja egészíteni.

Különös jelenség, hogy míg a felszabadulás első évtizedeiben Juhász Gyula Ady mellé került a hazai értékelésben, ennek kifelé úgyszólván semmi következménye és jele nem volt. Akárcsak Babitsot a kelet-európai népek, Juhász Gyulát a nyugatiak most fogják fölfedezni. Ennek első dokumentuma a magyar klasszikusok egyik kiadó és termékeny amerikai tolmácsának most megjelent Juhász-kötete.

Anton Nyerges, illetve Nyerges Antal, harmadik generációs kivándorolt magyar. Nagyszülei Vas megyéből a század elején a tengerentúlra ment falusi parasztok. Unokájuk egyetemi hallgató korában Ady összes verseinek 1930-i hatalmas kötetét fedezte fel egy chicagói kirakatban, mint az első magyar könyvet. Ez hívta fel figyelmét a magyar irodalom létezésére. Finnugor nyelvészetet végzett, és ösztöndíjjal skandináv egyetemek finnugor tanszékein képezhette tovább magát. Évekig a budapesti amerikai követség sajtó- és kultúrattaséja volt. Amikor Pestre került, magával hozta 1946-ban megjelent első nyomtatott Ady-kötetét, valamint kétszáz Ady-vers fordítását és egy százoldalas Ady-életrajzát. Ez a hatalmas kötet 1969-ben jelent meg. Azóta 1973-ban egy Petőfi- és ugyanabban az évben egy József Attila-kötete jelent meg. Az utóbbinak a bevezetése máig az egyik legjobb József Attila-tanulmány. Eredeti vállalkozás 1976-ban megjelent Arany János-kötete, Arany epikai műveinek prózai fordítása. Sikerült ugyan a nemrégiben megjelent és a még nyomtatásban elfekvő nagy antológiákhoz a legnagyobb angol és amerikai költők részvételét és támogatását megnyerni, de ilyen mennyiségű tolmácsolását a magyar lírának az angol nyelvű országokban a mi nemzedékünkben senki sem végezte el.

Nyerges Antal legújabb meglepetése egy Juhász Gyula-antológia. Ezt már a Kentucky állambeli Richmond egyetemének professzoraként készítette, mint az Ady utáni kötetek is. Itt ő az európai művelődéstörténet tanára. A kötet címe: *The Beard Sunner by Gyula Juhász*. A kötet közel hetven Juhász-verset tartalmaz és közli az Orbán lelke önéletrajzi regényt és A tékozló fiú című vallomást. Mi indíthatta Nyerges Juhász lefordítására? Tudnunk kell, hogy készen áll egy Babits-kötete is száz verssel és hat esszével. Eddigi fordításai bizonyítják, hogy éppen a népi hangvétellű költők iránt viseltetik előszeretettel. De a Juhász-kötet válogatása azt is bizonyítja, hogy finnugor tanulmányai is mélységesen megértették vele a magyarság keleti hagyományait.

Az eddigi angol fordítók teljesen elhanyagolták Juhász roppant lírai életművét. Talán a sok magyar őstörténeti, néprajzi és történelmi tematika riasztotta őket. Nyerges professzor kitűnő megoldáshoz folyamodott: nem a versekhez fűz magyarázatokat, hanem Juhász Gyula életrajzát mondja el végig és egy-egy esemény, személy, motívum fölmerülésénél az oda vonatkozó verset idézi. A versek így szerves részeivé válnak az életrajznak. Jó szokása szerint persze a fordító ide kitűnő előszót ír a kötethez. A nyugatosok mozgalma szerinte a nemzeti öntudatnak Magyarországon is kivételesen új korszakát jelenti. Eredeti megfigyelése, hogy Juhásznak kortársai közül két jó barátja volt. Babits és Szabó Dezső. Szerinte Ady és József Attila között ő a legtipikusabb forradalmár költő. Egyenesen Juhász Gyulát tartja József Attila előfutárának. Bármennyire magyar hátterű költőnek mondja is Juhászt, meg tudja értetni, hogy világképében csak látszólag van ellentmondás szeretett magyar falusi népe, végvár kisvárosai, antik világa, katolikus hívő mivolta és haladó radikalizmusa között. Bár Nyerges hangsúlyosan kiemeli Juhász eredendő, gyermekkorában magával hozott faluimádatát és filosz eredetű keleti mitologizálását, szépen méltatja a világtörténelem, a művészetek és humanizmus nagyjairól írt megszámlálhatatlan sok versét.

Nyerges Antal nekem írt levelében azt írja, eddig Juhász lírájának tolmácsolása volt legkönnyebb feladata. Lehetne vitatkozni azon, milyen szép és reprezentatív verseit olvassunk szívesen angolul, de ha most közreadott több mint öt tucatnyi versfordítását végignézzük, meg lehetünk elégedve a távoli egyetem amerikai professzorának ízlésével, szakértelmével és ügyszeretével:

A bűnös barát; Régi kispap; Angelus; A Fekete Mária; Vigília; A szerzetes háráiból; Az utolsó vacsorán, Fidiász a népnek; Anch'io; A nagy üvegház; Augustus; Ars longa; Vigasztalásul; Irma; Annára gondolok; Milyen volt? Anna örök; Mindig velem; Csokonai szobránál; A himnusz; Madách; Halotti beszéd; Géza király; Mátyás király; Gellért püspök; Ósöm; Pusztaszer felé; Földanyánk; Tonuzóba sírja felett; Emese álma; Haviboldogasszony; Nosztalgia; Ének Kőrösi-Csomáról; Gulácsy Lajosnak; Budapest; Haza; Az Iza partján; Tiszai csönd; Isten háta mögött; Április bolondja; Szakolca; A Tápai Krisztus; Magyar tél; Az alsóvárosi temetőben; Új vallomás; Egy világhíresnek; A munkásnak; Sebesült munkás a Rókusban; Csöndes csillagok alatt; Magamhoz nyárvégi esten; Kődök várában; Vándordal; Fehér éjszákák; Stanza; Egy régi nyárból; Ma jött az első...; Októberi éj; A távozó; Halálos ének; Az ismeretlenhez; Testamentom; Én költő vagyok; Életérzés; Köszönöm; Egy kedves vigasztalónak; Azt álmodtam; Esők után; Szakállszárító; Epitafium.

Nyerges Antal Adyn, Petőfin, Aranyon és József Attilán kifinomult hatalmas magyar szókinccse nemcsak gyermek- és diákkorában magába szívott és az egyetemeken tudatosított amerikai angol szókinccsével tudja helyesen értelmezni és megfelelően kifejezni Juhász Gyula költészetét, hanem végül is hozzájárulhat ennyire érdemes és méltó munkájához az a tény is, hogy ő maga is amerikai angol költő.

GÁL ISTVÁN